

УДК 378.147

Оксана Приходько,

Київський військовий ліцей імені Івана Богуна, м. Київ

<https://orcid.org/0009-0000-1059-7750>

DOI: 10.33099/2617-1775/2023-02/221-227

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ЛІЦЕЇСТІВ ЗА СТАНДАРТАМИ КРАЇН-ЧЛЕНІВ НАТО

У статті розглянуто питання щодо особливостей підготовки ліцеїстів, а саме основні пропозиції організації та втілення нових методів викладання у Київському військовому ліцеї імені Івана Богуна. Також вивчається досвід країн-членів НАТО щодо професійної підготовки майбутніх фахівців за кордоном. Виокремлено специфічні ознаки військової освіти в країнах-партнерах щодо трансформації системи військової освіти України на шляху до досягнення стандартів НАТО. Основною тенденцією навчання майбутніх фахівців у країнах-членах НАТО є професіоналізація військової освіти, одним із аспектів якої є підготовка військових кадрів.

Особливість підготовки ліцеїстів полягає у формуванні інноваційного мислення, здобуття прогресивних знань, отримання професійних вмінь та застосування практичних навиків. Отже, військову освіту необхідно розглядати як систему підготовки військових фахівців, результативність якої визначається як чітко окресленою структурою.

Ключові слова: військова освіта; військові ліцеї; навчання; портфоліо; патріотичне виховання.

Постановка проблеми. На сьогодні одним з важливих завдань практичної реалізації сучасних принципів розвитку системи початкової військової освіти є впровадження новітніх методів і принципів викладання у військових ліцеях України. Керуючись умовами стратегічного курсу України щодо набуття повноправного членства в Європейському Союзі та НАТО, система військової освіти в Україні потребує змін та впровадження нових підходів до підготовки майбутніх фахівців. Важливим є відтворення, розвиток і передача новому поколінню досягнень науки, техніки, культури, формування у військових фахівців світоглядних принципів на основі гуманізму та патріотизму, виховання соціальної зрілості та цивільної активності, почуття причетності до долі народу та держави.

Мета статі: розглянути питання особливостей початкової військової освіти, ознайомитись з основними пропозиціями щодо організації та втілення нових методів викладання в Київському військовому ліцеї імені Івана Богуна (далі – Ліцеї).

Методи дослідження. У статті використано загальнонаукові методи аналізу літератури з досліджуваної проблеми, систематизації та узагальнення, контент-аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підготовки кадрів у системі військової освіти України висвітлені в наукових працях В. Артемова, А. Вітченка, О. Діденка, А. Зельницького, Д. Іщенко, М. Нещадима, Б. Олексієнка, Ю. Приходька, В. Рахманова, В. Стасюка, О. Торічного, В. Ягупова та ін. Зокрема, системному дослідженню військової освіти присвячені наукові праці М. Нещадима, теоретичні основи трансформації

систем, актуальні проблеми сучасного етапу розвитку військової освіти висвітлені в наукових публікаціях Ю. Приходька.

Виклад основного матеріалу. Основними підходами у роботі з патріотичним вихованням підрастаючого покоління захисників є: вивчення ними історії України, її Збройних Сил, підтримання традицій і звичаїв українського народу, армійських традицій, зв'язок поколінь, передача тих надбань, які зуміли створити об'єкти навчання за всю історію кадетського руху. В стінах Лицею відбувається формування нової свідомості і ставлення до служби в армії в сучасних умовах. Для цього, у нашому дослідженні, було проаналізовані шляхи підвищення військово-патріотичного виховання.

В основу воєнно-патріотичного виховання покладені головні положення державної національної програми виховання молоді, які базуються на таких світоглядних позиціях та ідеях:

а) національного державного будівництва та створення демократичного правового суспільства в Україні, в якому будуть створені сприятливі умови для граничного поєднання інтересів і цінностей людини, родини, нації, держави та людства;

б) створення інформаційного суспільства в широко розвинутою комунікаційною системою, дружніми взаємовідносинами та вихованням високо професійних військових фахівців;

в) формування гармонійної, всебічно розвинутої молоді людини, яка виховується при забезпеченні потреб особистості у творчій самореалізації та організації змістовного культурного дозвілля.

Виходячи з цього, виховна робота в Лицеї спрямована на формування:

– особистих рис захисника Вітчизни, його патріотичних почуттів: виховання любові до рідної землі і свого народу, поваги до Конституції держави, її законодавства, шанобливого ставлення до національної символіки;

– національної свідомості військовослужбовця, виховання культури міжнаціональних відносин, доброзичливого ставлення до культури, звичаїв, традицій рідного народу та усіх народів, що населяють Україну, формування високої мовної культури – знання кожним своєї рідної мови, державної та мови міжнародного спілкування.

З цією метою в Лицеї систематично проводиться військово-патріотичне виховання. Це дає змогу підвищити:

– загальновійськову спрямованість усіх видів діяльності;

– поєднання зовнішнього стимулювання з внутрішньою (особистою) мотивацією навчальної діяльності як засобу професійного зростання і особистісного розвитку;

– впровадження професійних завдань, що базуються на пізнавальній діяльності, у різноманітні форми навчання.

Отже військово-патріотичне виховання спирається на [4]:

– моральні, толерантні, релігійні сторони процесу виховання;

– широку пропаганду всього передового, що вироблено кращими представниками українського народу;

– розбудову Української державності і національного відродження;

– ідею об'єднання молодого покоління на національно-державних позиціях;

– вивчення історії України, пропаганда української мови і літератури, бережливе ставлення до пам'ятників минулого українського народу – все це формує людину-патріота.

З цією метою виховна діяльність при підготовці ліцеїстів проводиться по таких напрямках [1, 6]:

а) розроблення досконалішого варіанта її структури підготовки, яка більшою мірою забезпечувала б цілісність відповідної загальновійськової підготовки, єдність теорії і практики, систематичність вивчення дисциплін і безперервність практики протягом навчання;

б) удосконалення змісту дисциплін внаслідок посилення ролі фундаментальних знань, концентрації навчального матеріалу на основі провідних концепцій та ідей, виділення ключових понять у кожному розділі, темі, послідовність їхнього вивчення, встановлення органічних внутрішньоциклових і міжпредметних зв'язків;

в) використання різноманітних методів, прийомів і засобів навчання (різних видів самостійної роботи ліцеїстів, системи завдань теоретичного і практичного характеру розв'язання різноманітних ситуацій, використання ігор, аналіз досвіду тощо);

г) удосконалення системи керування процесом підготовки ліцеїстів.

Спеціалізована освіта військового спрямування має сприяти поглибленому оволодінню військовою спеціалізацією, а також забезпеченню спеціалізованої підготовки військового спрямування для подальшого вступу і навчання у військових вишах. Здобуття спеціалізованої освіти має забезпечити формування в ліцеїстів життєво необхідних компетентностей щодо захисту України та дій в умовах надзвичайних ситуацій, розвиток громадянських та соціальних компетентностей ліцеїстів відповідно до їх інтересів і профілю навчання, формування у них цінностей та особистих якостей, що забезпечують розвиток військової культури, академічну доброчесність і готовність до подальшого проходження служби у секторі безпеки і оборони України.

Спеціалізована освіта орієнтована на формування у ліцеїстів прагнення до оволодіння військовими знаннями, уміннями та навичками, відповідного рівня військово-прикладної фізичної підготовки, дбайливого ставлення до особистого, соціального здоров'я, готовність брати відповідальність за прийняті рішення, співпрацювати з іншими, конструктивно керувати емоціями, дотримання здорового способу життя.

В основу обов'язкових результатів навчання ліцеїстів покладено ключові компетентності та уміння, які визначені статтею 12 Закону України "Про освіту" [10] і державними стандартами базової та профільної середньої освіти в межах певної освітньої галузі. Зміст кожної освітньої галузі структурується за навчальними предметами (інтегрованими курсами) з урахуванням профілю навчання та галузі знань.

Наскрізними змістовими лініями, які реалізуються у базовій та профільній середній освіті військового профілю, є екологічна безпека і сталий розвиток,

громадянська відповідальність, здоров'я і безпека, підприємливість і фінансова грамотність. Навчальний зміст інтегрується в навчальні предмети (інтегровані курси), які вивчають ліцеїсти.

Навчальні предмети (інтегровані курси), які відповідають військовому профілю, вивчаються ліцеїстами відповідно до вимог Стандарту спеціалізованої освіти військового спрямування для військових ліцеїв та ліцеїв із посиленою військово-фізичною підготовкою. Інші навчальні предмети (інтегровані курси) вивчаються ними на базовому рівні. Зміст навчальних предметів (інтегрованих курсів) визначається освітніми програмами, розробленими і затвердженими відповідно до законодавства України та складеними на їх основі навчальними програмами. Результатами вивчення ліцеїстами навчальних предметів (інтегрованих курсів) є вміння:

- застосовувати спеціалізовані фактологічні та теоретичні знання відповідно до військового профілю навчання з урахуванням досягнень воєнної науки;
- узагальнювати, критично мислити й аналізувати явища та проблеми, які вивчаються, проявляти гнучкість у прийнятті рішень на основі логічних аргументів та перевірених фактів в умовах обмеженого часу і ресурсів;
- демонструвати усну та письмову комунікацію як державною так і іноземними мовами;
- демонструвати лідерські якості, навички міжособистісної взаємодії, уміння працювати в команді, ефективно спілкуватися на професійному та соціальному рівнях.

Спеціалізована освіта у Київському військовому ліцеї імені Івана Богуна забезпечується шляхом вивчення профільних предметів «Захист України», «Громадянська освіта», «Історія українського війська». Організація освітнього процесу в Ліцеї ґрунтується на особистісно орієнтованому, компетентнісному, діяльнісному підходах і здійснюється шляхом застосування технологій, форм і методів, орієнтованих на здобуття ліцеїстами освіти відповідно до вимог Стандарту [8].

Нормативна система стандартів НАТО являє собою складну документаційну номенклатуру із стандартизацією. «Стандарт НАТО» за змістом має два значення: широке (для загального вжитку) – назва всього масиву документів із стандартизації НАТО та вузьке (професійно-орієнтоване) – як відібраний з декількох кращих, еталонний зразок практики, що визнаний таким в офіційно закріпленій спосіб та поширений серед країн-членів Північноатлантичного Альянсу для обов'язкового використання. Саме в другому, вузькому значенні й слід розуміти стандарти НАТО стосовно їх запровадження на національному рівні держав-членів і країн-партнерів [2].

Заклади військової освіти НАТО (ЗВО НАТО) використовують принципи, стандарти та критерії з метою розробки, впровадження, обслуговування та управління всією діяльністю ЗВО НАТО, які пов'язані із забезпеченням необхідної освіти та умовами для індивідуального навчання (Education and Individual Training) (E&IT) та відповідають Політиці НАТО щодо освіти, навчання, тренувань та оцінювання (ETEE) [2].

Один із принципів, що виходять за межі для досягнення ефективного навчання – це зміна особистості та способу його мислення. Насамперед, це вимагає інвестицій в освіту, зміну способу мислення особистості. Це спричиняє запровадження нових навчальних програм, нових підходів у навчанні, а також нових методів підготовки, заснованих на активному навчанні з метою розширення периферійного бачення наступного покоління лідерів. Не менш важливо провести цю трансформацію в академічному середовищі, щоб адаптуватися до нового безпекового середовища, адже такий підхід “збагачує академічні дискусії, заохочуючи критичне мислення, яке теж важливе для вирішення сьогоdnішніх проблем, і наголошує на важливості системи професійної військової науки”.

Дійсно, щоб діяти більш ефективно сьогодні, ліцеїстам необхідні здібності, пов’язані з критичним мисленням, творчістю, вирішенням проблем та міжособистісним спілкуванням. Це означає, що “ліцеїсту треба вивчати не тому, що думати, а тому, як думати”, оскільки сьогодні потрібно легко адаптуватися та бути здатними вирішувати складні та неоднозначні проблемні питання, вміти розуміти складність сучасного змінного середовища.

Отже, освіта в Ліцеї має максимально наблизитися до стандартів НАТО. Зокрема наявність учасників бойових дій в Україні та іноземних викладачів – інструкторів, які б передавали досвід нашому майбутньому поколінню, була б доречною. Особливо це стосується викладання англійської мови від носіїв-іноземців. Також вважаємо, що навчання за програмою обміну ліцеїстами з іншими військовими ліцеями країн-членів НАТО є чудовим досвідом не тільки молодому поколінню, а й керівництву Ліцею.

Цікавим питанням є робота з сержантами та молодшими командирами. Загартованість, вишкіл, лідерські якості, гарне навчання – все це має бути присутнім у сержанта, щоб подавати приклад іншим, на нього рівнялись, поважали і прагнули до звання «Сержант».

Нами було започатковано предмет «Курс лідерства» у Ліцеї, взявши за основу деякі аспекти з програми підготовки Курсів лідерства базового рівня країн НАТО. Майбутні військовослужбовці мають розуміти, хто такий лідер, які в нього обов’язки, спробувати себе в ролі лідера, опанувати ті знання, які необхідні лідеру для роботи з особовим складом. Адже потім, навчаючись у вищому військовому навчальному закладі, ці знання обов’язково допоможуть ліцеїсту в його становленні як офіцера, майбутнього командира. Курс: «Формування військових лідерів» складається з двох модулів, які включають теоретичну частину та практичну. Метою вивчення курсу «Формування військових лідерів» є формування лідерської компетентності, навчання практиці лідерського впливу на окремих військовослужбовців і взаємодії з особовим складом боєздатної команди, поведінкових здатностей, які необхідні для результативного виконання функціональних обов’язків на первинній посаді у процесі виконання завдань за призначенням в непередбачуваних (критичних, кризових) ситуаціях.[4]. Такий курс, адаптований до програми Ліцею, допомагає ліцеїстам у їх становленні як лідерів.

Лідерська програма охоплює різну тематику: розвиток лідера та лідерства, прийняття рішень, стійкість, мотивація, влада та вплив, теорія лідерства, консультування, переговори, динаміка команди, згуртованість, розвиток групи, управління конфліктами, організаційний менеджмент, організаційна культура, організаційні зміни, соціалізація, міжкультурна компетентність та лідерство в екстремальних ситуаціях, тощо. Крім теоретичної підготовки ліцеїсти розробляють лідерське портфоліо, яке допомагає в подальшому вдосконалити та сформуванню власний підхід до лідерства. Портфоліо включає інформацію про роздуми над лідерством, самооцінку, особистий план розвитку (удосконалення), теоретично обґрунтовану філософію лідерства. До найважливіших умов функціонування лідерства належать:

- позитивне ставлення до лідера з боку керівника;
- підтримка і стимулювання розвитку (вдосконалення) лідерської позиції;
- схильність лідерської позиції керівників усіх рівнів до єдності поглядів і підходів, а також до її практичної реалізації у військовому колективі;
- сприятливий психологічний мікроклімат у військовому колективі (взаємоповага, взаємодопомога);
- наявність здорового конкурентного середовища у військовому колективі, сприяння змагальності між претендентами на статус лідера.

Висновки. На підставі проведеного дослідження щодо діючої системи початкової військової освіти у Київському військовому ліцеї імені Івана Богуна виявлено, що практична реалізація сучасних принципів та методів початкової військової освіти у ліцеях Збройних Сил України є застосування нових інструментів викладання та креативний підхід до навчання. Існує необхідність застосування стандартів військової освіти країн-членів НАТО, а також впровадження передових технологій навчання, зокрема проведення практичних занять учасниками бойових дій в Україні та іноземними інструкторами і викладачами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Професія військового. URL: <https://slavic-enter.com.ua/uk/navchannya-na-vijskovogo-u-polshhi/>.
2. Вавілова Н. Стандарти якості професійної військової освіти в закладах військової освіти НАТО. Військова освіта: НУОУ, 2023. № 1 (47). С. 28-34.
3. Формування військових лідерів. URL :<https://westudy.ua/umlc/course/6ba2edc5-918d-44a5-bd44-ce58f3b27cab>.
4. Київський військовий ліцей імені Івана Богуна. URL: <https://kvl.mil.gov.ua/>.
5. Громадська організація « ДК Партнер» та гра «Життєвий капітал» <https://www.dkpartner.com.ua/>.
6. Карпенко В. Забезпечення якості професійної військової освіти: досвід США для України. Військова освіта: НУОУ, 2023, № 1 (47). С. 92-99.
7. Вчити сержанта треба за принципом: «Ти неодмінно замінитимеш офіцера». URL: <https://amyinform.com.ua/2022/11/24/vchyty-serzhanta-treba-za-pryncypom-ty-neodnimmo-zaminyatymesh-oficera/>.
8. Для військових ліцеїв затвердили новий стандарт освіти. URL: <https://konkurent.ua/publication/78307/dlya-viyskovih-litseiv-zatverdili-noviy-standart-osviti/>.
9. Стандарт спеціалізованої освіти військового спрямування для військових ліцеїв та ліцеїв із посиленою військово-фізичною підготовкою. URL:https://www.mil.gov.ua/content/education/standart_osvity_220321.docx.

10. Закон України «Про освіту» зі змінами і доповненнями від 02 липня 2023 року № 2145-VIII . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

REFERENCES

1. Profesiia viiskovoho. URL: <https://slavic-enter.com.ua/uk/navchannya-na-vijskovogo-u-polshhi/>.
2. Vavilova N. Standarty yakosti profesiinoi viiskovoi osvity v zakladakh viiskovoi osvity NATO. Viiskova osvita: NUOU, 2023. № 1 (47). S. 28-34.
3. Formuvannia viiskovykh lideriv. URL :<https://westudy.ua/umlc/course/6ba2edc5-918d-44a5-bd44-ce58f3b27cab>.
4. Kyivskiy viiskovy litsei imeni Ivana Bohuna. URL: <https://kvl.mil.gov.ua/>.
5. Hromadska orhanizatsiia «DK Partner» ta hra «Zhyttievyy kapital» <https://www.dkpartner.com.ua/>.
6. Karpenko V. Zabezpechennia yakosti profesiinoi viiskovoi osvity: dosvid SShA dlia Ukrainy. Viiskova osvita: NUOU, 2023, № 1 (47). S. 92-99.
7. Vchyty serzhanta treba za pryntsyplom: «Ty neodminno zaminiatymesh ofitsera». URL: <https://armyinform.com.ua/2022/11/24/vchyty-serzhanta-treba-za-prynczypom-ty-neodminno-zaminyatymesh-oficзера/>.
8. Dlia viiskovykh litseiv zatverdily novyi standart osvity. URL: <https://konkurent.ua/publication/78307/dlya-viyskovih-litseiv-zatverdili-noviy-standart-osviti/>.
9. Standart spetsializovanoi osvity viiskovoho spriamuvannia dlia viiskovykh litseiv ta litseiv iz posylenoiu viiskovo-fizychnoiu pidhotovkoiu. URL:https://www.mil.gov.ua/content/education/standart_osvity_220321.docx.
10. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» zi zminamy i dopovnenniamy vid 02 lypnia 2023 roku № 2145-VIII . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

SUMMARY

Oksana Prykhodko,
Ivan Bohun Kyiv Military Lyceum, Kyiv

PECULIARITIES OF TRAINING LYCEUM STUDENTS ACCORDING TO THE STANDARDS OF NATO MEMBER COUNTRIES

The article examines the specifics of the training of lyceum students and the main proposals for the organization and implementation of new teaching methods at the Ivan Bohun Kyiv Military Lyceum. The experience of NATO member countries regarding the professional training of future specialists abroad was also studied. The specific features of military education in partner countries regarding the transformation of the military education system of Ukraine on the way to achieving NATO standards are highlighted. The main trend in the training of future specialists in NATO member countries is the professionalization of military education, one of the aspects of which is the training of military personnel.

The peculiarity of the training of lyceum students is the formation of innovative thinking, the acquisition of progressive knowledge, the acquisition of professional skills and the application of practical skills. Therefore, military education should be considered as a system of training military specialists, the effectiveness of which is determined by a clearly defined structure.

Key words: military education; military lyceums; teaching; portfolio; patriotic upbringing.